Lausunto 1.11.2019 Julkinen

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys
HE 64/2019 vp

VR-Yhtymä Oy:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle työeläkelainsäädännön ja sairausvakuutuslain muuttamiseksi

Hallituksen esityksessä esitetään täsmennettäväksi työeläkelakien säännöksiä työeläke-etuuksien suhteesta raideliikennevastuulain mukaisiin korvauksiin. Lisäksi työeläkelakeihin ehdotetaan lisättäväksi säännökset tietojen luovuttamisesta eläkelaitoksen ja raideliikennevastuulain mukaisen korvausvelvollisen välillä.

VR-Yhtymä Oy kiittää mahdollisuudesta esittää omat näkemyksensä esityksestä työeläkelainsäädännön ja sairausvakuutuslain muuttamiseksi ja lausuu seuraavaa:

1. Takautumisoikeus raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta

Työeläkelakeihin lisättiin v. 2017 säännös, jonka mukaan eläkelaitoksilla on oikeus periä raideliikennevastuulain (113/1999) mukaisesta ansionmenetyskorvauksesta vähennettyä työeläkettä vastaava määrä takaisin raideliiketoiminnan harjoittajalta. Työntekijän eläkelain 95 §:n 2 momentin mukaan eläkelaitoksella on oikeus saada maksamansa työkyvyttömyyseläkkeen, perhe-eläkkeen ja kuntoutusetuuden määrä takaisin raidevastuulain mukaan korvausvelvolliselta, jos työntekijän työkyvyttömyyden tai edunjättäjän kuoleman aiheuttaa raideliikennevastuulain mukaan korvattava vahinkotapahtuma. Raideliikennevastuulakia sovelletaan raideliikenteessä aiheutuneiden henkilövahinkojen korvaamiseen.

Työeläkelakien takautumisoikeutta koskevalla säännöksellä tarkoitetaan käytännössä sitä, että raideliikennevahingosta vastuussa oleva taho korvaa työeläkejärjestelmälle vahingosta syntyneet ylimääräiset etuusmenot.

1.1 Takautumisoikeuden asettaminen

VR-Yhtymä Oy on vuonna 2015 esittämässään lausunnossa Y 19673/110/15 todennut, että ei kannata muutosta, jolla

VR-Yhtymä Oy
Postiosoite PL 488, 00101 Helsinki | Käyntiosoite Radiokatu 3, 00240 Helsinki | P. 0307 10 | etunimi.sukunimi@vr.fi www.vrgroup.fi | Y-tunnus 1003521-5

eläkelaitoksille annettiin oikeus periä raideliikennevastuulain mukaisesta ansionmenetyskorvauksesta työeläkettä vastaava määrä takaisin raideliikennetoiminnan harjoittajalta. Näkemyksemme on edelleen, että takautumisoikeus voi pahimmillaan johtaa jopa eläkejärjestelmän vinoutumiseen, kun myönnettyjä eläkkeitä voidaan takautumisoikeuden perusteella periä eläke- ja vakuutusjärjestelmän ulkopuoliselta vastuutaholta.

Raideliikennevahinkojen osalta ei ole samanlaista vakuutusjärjestelmää kuin esimerkiksi liikennevakuutuslaissa ja potilasvahinkolaissa. Korvausvastuu on raideliikennevastuulain mukaisella korvausvelvollisella itsellään. VR-Yhtymä Oy käsittelee ja maksaa raideliikennevahinkojen korvaukset itse. Rautatieliikenteen harjoittajalla on toki oltava rautatielainsäädännön edellyttämä toiminnan vastuuvakuutus. VR-Yhtymä Oy:n nykyisestä vakuutuksesta ei käytännössä kuitenkaan korvata raideliikennevahinkoja jo pelkästään vakuutuksen korkean omavastuurajan vuoksi. Lisäksi rautatielain mukainen vakuutusvelvollisuus koskee vain rautatieliikenteen harjoittajaa. Merkittävä osa raideliikennevahingoista jää näin ollen pakollisen vastuuvakuutuksen ulkopuolelle. Vapaaehtoisella vastuuvakuutuksen laajentamisella puolestaan olisi olennaiset kustannusvaikutukset. Korvausvastuun kattaminen on huomattavasti kalliimpaa vapaaehtoisen vakuutusjärjestelmän kuin lakisääteisen järjestelmän kautta.

Raideliikennevastuulain mukainen korvausjärjestelmä perustuu ankaraan vastuuseen. Tämä tarkoittaa sitä, että huolellinenkaan toimija ei voi kokonaan välttyä korvausvastuulta, eikä myöskään tehokkaasti vaikuttaa korvausvastuunsa määrään.

1.2 Takautumisoikeuden vaikutukset

Takausoikeuden käytännön järjestäminen on vuoden 2017 muutoksen jälkeen todettu varsin monimutkaiseksi järjestää. Pidämme positiivisena, että epäkohdat on tunnistettu ja että nyt ehdotetulla muutoksella yritetään ilmeisesti korjata havaittuja epäkohtia. Käsityksemme mukaan järjestelyn haasteita ei kuitenkaan pystytä ratkaisemaan ehdotetulla lakimuutoksella. Takautumisoikeuden avulla eläkevastuu on ulotettu vakuutusjärjestelmän ulkopuolelle ja vieläpä moninaiselle joukolle eri suuruisia raideliikennevastuulain mukaisia toimijoita. VR rautatieliikenteen ja Tampereen raitioliikenteen alettua myös muun raideliikenteen harjoittajana lienee näistä merkittävin, mutta lisäksi vastuu koskee mm. muita tavara-, raitio- ja metroliikenteen harjoittajia, kalustoyhtiöitä sekä radanpitäjiä.

Takautumisoikeudella on liikennepoliittisestikin merkittävä vaikutus, sillä raideliikenteen toimijoiden korvausvastuu on kasvanut laajemmaksi kuin muissa liikennemuodoissa. Esimerkiksi ilmailuun ja laivaliikenteeseen ei ole tehty vastaavaa muutosta. Järjestelmän kustannukset tulevat käytännössä katettaviksi raideliikenteen matkustajien lippujen ja tavaraliikenteen kuljetusmaksujen hinnoissa. Ottaen huomioon mm. ilmastotavoitteet ja yhteiskunnallinen pyrkimys raideliikenteen kulkumuoto-osuuden kasvattamiseen, tätä ei voi pitää tavoiteltavana.

Raideliikenteen kilpailun avautumisenkin kannalta muutos on negatiivinen. Takautumisoikeus lisää alalle tulon esteitä ja saattaa johtaa erityisesti pienempien alalle pyrkijöiden kohdalla kohtuuttomiin seurauksiin, kun niiden tulee varautua merkittävään korvausvastuuseen. Vähintään järjestelyn kokonaisvaikutuksia tulisi tarkastella huomioiden kattavasti sen yhteiskunnalliset vaikutukset sekä kaikki vaikutuspiirissä olevat toimijat.

1.3 Regressien käsittely

Raideliikennevahinkojen käsittelyssä erityisen haasteellisiksi ovat osoittautuneet vakuutusyhtiöiden regressit. Vakuutusyhtiöt regressoivat tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettuja korvauksia vasta pitkän ajan kuluttua vahinkotapahtuman jälkeen, jolloin ilmoitetun vahingon ja korvausvastuun selvittäminen on hankalaa tai jopa mahdotonta. Emme hyväksy vastaavanlaisten jälkikäteisten vaatimusten lisääntymistä. Mikäli tapahtumaa ei enää voida todentaa korvausvaatimusta esitettäessä, emme pidä itseämme korvausvastuussa.

VR-Yhtymä Oy katsoo, että päätöksenteko-oikeus raideliikennevastuulain mukaisesta ansionmenetyskorvauksesta ja mahdollisesta työkyvyttömyydestä tulee jatkossakin olla yksinomaan raideliikenteen harjoittajalla. Näkemyksemme mukaan työeläkelaitos ei ole oikea instanssi arvioimaan työkyvyttömyyden ja raideliikennevahingon välistä syy-yhteyttä yleisellä eikä yksilötasolla. VR-Yhtymä Oy:llä on pitkällinen kokemus ja monipuolinen asiantuntemus päätöksenteon tueksi.

Työeläkelain nyt ehdotettu muutos ei saa välillisestikään johtaa tilanteeseen, jossa päätöksentekijä ja korvausten maksaja ovat eri tahot. Oikeus tehdä päätös raideliikennevahingosta ja mahdollisista ansionmenetyskorvauksista tulee olla yksiselitteisesti raideliikennevastuulain mukaisella toimijalla.

2. Tietojen luovuttaminen

Työeläkelakeihin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, jotka mahdollistaisivat tietojen luovuttamisen ja saamisen eläkelaitoksen ja raideliikennevastuulain mukaisten toimijoiden välillä tilanteessa, jossa henkilön työkyvyttömyys tai kuolema on seurausta raideliikennevastuulain mukaan korvattavasta vahinkotapahtumasta.

Raideliikenneyhtiön tekemä päätös raideliikennevahingosta perustuu kokonaisarvioon, jossa yhtiöllä tulee olla oikeus saada kaikki tarvittavat tiedot. Tätä tukee myös esitetty työeläkelaitoksen oikeus oma-aloitteiseen tietojen luovuttamiseen. Raideliikenneyhtiöillä tulee olla käytettävissä kaikki tarvittavat terveydentilatiedot päätöksenteon pohjaksi. Raideliikenneyhtiön hallussa olevat raideliikennevahinkoon liittyvä tiedot saattavat sisältää salassa pidettäviä tietoja, joiden arkaluonteisuuteen tulisi kiinnittää huomiota. Lakiluonnoksen perusteluissa tietojen luovuttamista on arvioitu tietosuojanäkökulmasta vain eläkelaitoksen luovuttamien tietojen osalta, vaikka luovutusvelvollisuutta ehdotetaan laajennettavaksi viranomaisista, vakuutus- ja eläkelaitoksista sekä eläkelaitoksen kanssa sopimussuhteessa olevasta työnantajasta laajaan joukkoon yksityisiä raideliikenteen toimijoita. Laajasti muotoillun velvoitteen laajentaminen ehdotetulla tavalla ei ole perusteltua. Raideliikennevastuulain mukaisella toimijalla tulee jatkossakin olla oikeus kieltäytyä luovuttamasta eläkelaitoksen pyytämiä arkaluonteisia henkilötietoja silloin, kun se ei tietosuojalainsäädännön perusteella pidä sitä mahdollisena.

Ymmärrämme, että tältäkin osin ehdotetulla muutoksella halutaan vähentää vuoden 2017 uudistuksen havaittuja epäkohtia. Käsityksemme mukaan hankaluudet eivät kuitenkaan ensisijaisesti johdu tietojensaannin hankaluudesta, vaan ylipäänsä eläkejärjestelmän vastuiden laajentumisesta laajalle joukolle erilaisia toimijoita. Tältäkin osin toistamme, että ehdotus ei koske ainoastaan VR:ää, HKL:ää tai valtion rataverkon haltijaa, vaan uudistuksen kohteena tulevat olemaan kaikki raideliikennevastuulain mukaiset toimijat. Näitä on jo tällä hetkellä lukuisia ja mm. junahenkilöliikenteen kilpailun avautuessa sekä raitiotieliikenteen laajentuessa toimijoiden joukko tulee kasvamaan entisestään. Toimintamallit on huomioitava kaikkien näiden toimijoiden näkökulmasta, huomioiden myös alalle tulevat pk-yritykset. Eläkejärjestelmän tulee olla tehokas ja kokonaistaloudellisesti järkevä toteuttaa.

Ystävällisin terveisin,

VR-Yhtymä Oy

Postiosoite
PL 488, 00101 Helsinki

Käyntiosoite
Radiokatu 3, 00240 Helsinki

P. 0307 10

etunimi.sukunimi@vr.fi
www.vrgroup.fi

Y-tunnus 1003521-5

VR-Yhtymä Oy

Timo Koskinen
henkilöstöjohtaja

Liitteet -

Jakelu VR Kirjaamo

Tiedoksi -